



# דף שבועי

בס"ד

פרשת האזינו, תשפ"ב, מספר 1436

## החלוקה הפנימית של שירת האזינו

### משה מנדלבאום

הפסוקים השמאליים הם בעיקרם פסוקי פורענות. עובדה זו תואמת את דברי הזוהר: "חסד ימינא, גבורה שמאלא".

הפסוק הפותח את הפסוקים השמאליים הוא פסוק ט"ו, המציין את הקלקול של עם ישראל (דב' לב:טו):

וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט שְׁמֵנֵה עֲבִית כְּשֵׁית וַיִּטֹּשׁ אֶל-לוֹה עֲשָׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוּ.

משם ממשיכים פסוקי פורענות. למשל פסוקים יט-כ:

וַיֵּרָא ה' וַיִּנְאֹץ מִכַּעַס בְּנֵיו וּבִגְדָיו. וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פְּנֵי מִמֶּנּוּ אַרְאֶה מָה אַחֲרֵיתֶם כִּי דוֹר תִּהְיֶה הָמָּה בְּנֵים לֹא אֲמֵן בָּם.

היינו מצפים שפסוקי הפורענות יסתיימו בפסוק ל"ה, שכן פסוק ל"ו עובר לכאורה לפסוקי נחמה:

כִּי יִדִין ה' עֲמוֹ וְעַל עֲבָדָיו יִתְּנֵחֶם כִּי יֵרָאֶה כִּי אֲזַלְתָּ יָד וְאָפַס עֲצוּר וְעִזּוּב.

וכפי שכותב רש"י על פסוק ל"ה:

עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה להיות השירה הזאת לעד כשתבא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתים מראש. מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיבאו עליהם ככלות הפורענות ככל אשר אמר למעלה "וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֵיךָ" וגו' (דב' ל:א) "הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה" וגו' (שם:שם) "וְשָׁב ה' אֶל-לֵהֲיִךְ אֶת שְׁבוּתֶךָ" וגו' (שם:ג).

מדוע אם כן פסוקים לו-לט הם עדיין פסוקים שמאליים?

#### המעבר בין החלקים

בכל אחד מחלקי השירה הפסוקים נשארים באותו עימוד (ימני או שמאלי), מכיוון שמספר הצלעות בכל פסוק הוא זוגי: שתיים או ארבע צלעות. דוגמה לשתי צלעות (דב' לב:א):

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי.

דוגמה לארבע צלעות (שם:ב):

יַעֲרֹף כַּמָּטֵר לִקְחֵי תִזַּל כַּפְּטָל אִמְרֵי

התורה מחולקת לפרשיות פתוחות וסתומות, וניתן לראות לפיהן את החלוקה הפנימית של פרשיות התורה.

קשה הדבר בשירת האזינו, שכן שם השירה כתובה ברצף. אמנם חז"ל חילקו את השירה לשישה חלקים "הז"ו ל"ך",<sup>1</sup> אולם חלוקה זו נוגעת לקריאת התורה, ואין לה הוכחה מתוך השירה עצמה.

ברצוני להציע כאן חלוקה מוכחת מתוך פסוקי השירה.

שירת האזינו בספרי התורה שלנו כתובה "אריח על גבי אריח" ו"לבינה על גבי לבינה". כלומר, כל שורה מחולקת לשתי עמודות עם רווח ביניהן.

התבוננות בפסוקים מראה שבתחילת השירה הפסוקים מתחילים מצד ימין, ולהלן הם ייקראו פסוקים ימניים.

למשל (המילים המובלטות הן תחיליות פסוקים (דב' לב:א-ב)):

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי.

יַעֲרֹף כַּמָּטֵר לִקְחֵי תִזַּל כַּפְּטָל אִמְרֵי עַלֵי דְשָׂא וְכַרְבִּיבִים עַלֵי עֲשָׂב.

לעומת זאת, ישנם פסוקים המתחילים בעמודה השמאלית, ולהלן ייקראו פסוקים שמאליים.

למשל (המילים המובלטות הן תחיליות פסוקים (דב' לב:יד-יז)):

וְדָם עֲנַב תִּשְׁתֶּה חֲמֵר. וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט

שְׁמֵנֵה עֲבִית כְּשֵׁית וַיִּטֹּשׁ אֶל-לוֹה עֲשָׂהוּ

וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוּ. וְקִנְאָהוּ בְּזָרִים

בְּתוֹעֵבֹת וַיִּכְעִסְהוּ. וַיִּזְבְּחוּ לַשֵּׁדִים לֹא אֵלֹה

התבוננות בשירה מגלה שהשירה מתחלקת לשלושה חלקים:

1. פסוקים א – יד הם פסוקים ימניים
2. פסוקים טו – לט הם פסוקים שמאליים
3. פסוקים מ – מג הם פסוקים ימניים

מדהים לראות כיצד הפסוקים הימניים הם בעיקרם פסוקים חיוביים, פסוקי נחמה, בעוד



בחלקו הראשון של הפסוק אין נושא ונשוא, אלא רשימת שמות של ערים שאליהן נשואות עיניהם של בני גד ובני ראובן. ייתכן שהשיכרון אינו מאפשר בניית משפט מסודר תחבירית.

## המעבר השני (משמאל לימין)

המעבר השני הוא בפסוק ל"ט:

וְאֵין אֱ-לֹהִים עִמָּדִי

אֲנִי אָמִית וְאֲחִיהָ

וְאֵין מִדֵּי מִצִּיל.

בפסוק זה המרכז הוא הקב"ה. באופן ייחודי, כינוי הגוף "אני" = הקב"ה חוזר ארבע פעמים בפסוק. פסוק זה הוא ניגוד בולט לפסוק י"ד שבו הוזכרה רשימה של תחליפים גשמיים לקב"ה, והמרכז הפך להיות עם ישראל המשמין ולאחר מכן בועט.

## פסוקי הנחמה שלפני המעבר השני

מהי אם כן מהותם של פסוקי הנחמה שלפני המעבר השני: כי יִדִּין ה' עֲמוֹ... (שם: לו-לח)?

פסוקים אלו מתארים תקופה שבה ישנה נחמה. הקב"ה מתנחם על הגלות, על הפורענות של עם ישראל. עם ישראל אינו נשלט עוד על ידי גויים. יש לו עצמאות משלו, אבל עדיין אינו מכיר בקב"ה כגואלו. הקב"ה "זז" הצידה ואומר לעם: "אי אלהימו... יקומו ויעזרוכם". כלומר, בואו ונראה אתכם מסתדרים בלעדיי, עם האלוהים שאתם בודים לכם. אתם תעברו מקונספציה אחת לאחרת, ממנהיג אחד שתבטחו ביכולתו לפתור את בעיותיכם למנהיג אחר, עד שתגיעו בכוחות עצמכם, בראייה שתבוא מכם: "ראו עתה", למסקנה ש"אני אני הוא ואין אלהים עמדי". זה לא יהיה עוד באתערותא דלעילא כמו שמתואר בחלק הראשון של השירה, פסוקים י"ב-י"ג:

ה' בָּדַד יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נִכְר. יִרְכְּבֵהוּ עַל בְּמֹתַי אֶרֶץ וְיֵאכֹל תְּנוּבַת שְׂדֵי וְיִנְקֵהוּ דְבִשׁ מִסְלַע וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר.

בגאולה האחרונה ההכרה בקב"ה חייבת לבוא מלמטה, מהבחירה החופשית של עם ישראל:

וְאֵין עִתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא ...

רק ראייה זאת תאפשר את המעבר לפסוקים הימניים המסיימים את השירה, שבהם הקב"ה מתנחם בגויים וגואל את עם ישראל גאולת עולם.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:

<http://www1.biu.ac.il/parasha2>

כתובת דוא"ל של הדף: [dafshv@mail.biu.ac.il](mailto:dafshv@mail.biu.ac.il)  
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

[f](#) הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן  
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון  
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

כְּשֶׁעִירָם עָלֵי דָשָׁא

וְכַרְבִּיבִים עָלֵי עֶשֶׂב. המספר הזוגי מוביל לכך שאם הפסוק התחיל בעמודה הימנית, סיומו יהיה בעמודה השמאלית, כך שהפסוק הבא ממילא שוב יתחיל בצד ימין.

גם במובן הרעיוני, טבעי הדבר שהמקצב הזוגי, שהוא מונוטוני, לא ייצר שינוי מנחמה לפורענות וכן להיפך.

מה הם אם כן שני הפסוקים ה"אי זוגיים" היוצרים את המעברים?

## המעבר הראשון (מימין לשמאל)

המעבר הראשון הוא בפסוק י"ד:

חֲמַאת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן

וְאֵילִים בְּנֵי בֶשֶׂן וְעֵתוּדִים

עִם חֵלֶב כְּלִיֹּת חֹטָה

וְדָם עֲנַב תִּשְׁתֶּה חֶמֶר.

בפסוקים הקודמים לפסוק זה נושא הפסוק הוא הקב"ה (שם: יב-יג).

ה' בָּדַד יִנְחֵנוּ

וְיִרְכְּבֵהוּ עַל בְּמֹתַי אֶרֶץ

וְיִנְקֵהוּ דְבִשׁ מִסְלַע

וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר.

לעומת זאת, חלקו הראשון של פסוק י"ד מעורפל מבחינה תחבירית. אין נושא ונשוא אלא רשימה של שמות עצם:

חֲמַאת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן

וְאֵילִים בְּנֵי בֶשֶׂן וְעֵתוּדִים

עִם חֵלֶב כְּלִיֹּת חֹטָה

בסופו של הפסוק הנושא הוא עם ישראל:

וְדָם עֲנַב (אתה) תִּשְׁתֶּה חֶמֶר.

באופן דומה הנושא בפסוקים השמאליים הבאים (טו - יח) הוא עם ישראל ולא הקב"ה:

וְיִשְׁמַן יִשְׂרוּן וְיִבְעֹט

שְׁמֹנֶת עֵבֶית כְּשִׁית

וְיִנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוּ.

וְיִנְקֵהוּ בְּזֵיטִים

וְיִנְקֵהוּ בְּזֵיטִים

וְיִנְקֵהוּ בְּזֵיטִים

וְיִנְקֵהוּ בְּזֵיטִים

לעומת הטובה שהקב"ה משפיע על עם ישראל, המתוארת בחלק הראשון של השירה בפסוקים הימניים, עם ישראל מתרכז בעצמו ובתאוותיו. ניתן לראות ברשימת העצמים בפסוק י"ד סוג של שיכרון. אין נושא ונשוא אלא אך ורק שיכרון מרוב טובה גשמית.

חֲמַאת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן

וְאֵילִים בְּנֵי בֶשֶׂן וְעֵתוּדִים

עִם חֵלֶב כְּלִיֹּת חֹטָה פסוק זה מזכיר פסוק דומה בספר במדבר לב: ג-ד, העוסק בבני גד ובני ראובן בפנייתם אל משה:

עֲטֹרוֹת וְדִיבָן וְיַעֲזָר וְנִמְרָה וְחִשְׁבוֹן וְאֶלְעָלָה וְשֹׁבָם וְנָבֹו וְבָעֵן.

הָאֶרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה ה' לִפְנֵי עַדְתּוֹ יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנֵה הוּא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֵה.